

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІНІҢ ЖАНЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ АКАДЕМИЯСЫ

ҚОҒАМНЫҢ САЯСИ ЖҮЙЕСІНІҢ НЕГІЗДЕРІ

Мақсаты: қоғамның саяси жүйесінің құрылымы туралы түсінікті тереңдету, саяси жүйе институттарының қазіргі қоғам мен адам үшін маңыздылығын ашу.

Жоспары:

1. Саяси жүйенің түсінігі мен құрылымы.
2. Саяси партиялар және партиялық жүйелер.
3. Саяси мәдениеттің түсінігі, құрылымы, функциялары.
4. Өкілді демократиядағы сайлаудың рөлі мен әлеуметтік функциясы.
5. Электоралды әлеуметтану.

Саяси жүйенің түсінігі мен құрылымы

Қоғамның саяси жүйесі – бұл қоғамның саяси өмірі өтетін және саяси билік жүзеге асырылатын мемлекеттік органдар, саяси партиялар, қозғалыстар, қоғамдық ұйымдар сияқты құқық пен басқа да әлеуметтік нормалар негізінде реттелген институттар жиынтығы

КОМПОНЕНТТЕР

- **саяси құрылым** – саяси ұйымдардың, институттардың және олардың арасындағы қатынастардың жиынтығы
- **саяси және құқықтық нормалар** – конституциялар, партиялардың жарғылары мен бағдарламалары, саяси дәстүрлер мен саяси процестерді реттеу тәртібі
- **саяси қызмет** – қоғамдағы саяси билікті жүзеге асыру жүйесінің жұмыс істеуін, қайта құрылуын және қорғалуын қамтамасыз етуге бағытталған адамдардың әртүрлі іс-әрекеттері
- **саяси сана** – әр саяси жүйеде өзіндік сипаттамалары бар идеология және саяси психология

КІШІ ЖҮЙЕЛЕР

- **Институционалдық ішкі жүйе** – саяси институттар кешені: мемлекет, саяси партиялар, бұқаралық қоғамдық ұйымдар мен қозғалыстар, БАҚ, діни институттар және т. б.
- **Нормативтік ішкі жүйе** – саяси қатынастарды реттейтін нормалардың бүкіл жиынтығы
- **Коммуникативті ішкі жүйе** – бұл саясатты әзірлеуге және жүзеге асыруға байланысты олардың билікке қатысуы нәтижесінде пайда болатын жеке адамдар, әлеуметтік топтар, институттар арасындағы қатынастар мен өзара әрекеттесу формаларының жиынтығы
- **Идеологиялық ішкі жүйе** – қоғамның саяси өміріне қатысушылардың әртүрлі саяси идеяларының, көзқарастарының, идеяларының, нанымдарының, мүдделерінің жиынтығы
- **Мәдени ішкі жүйе** – субмәдениеттер жиынтығы, конфессиялық қатынастар кеңістігі, басым құндылықтар мен бағдарларды анықтайтын менталитет

Қазақстанның саяси жүйесін реформалаудың кезеңділігі

Кезеңдеу критерийлері

Қозғаушы күштер мен доминантты даму парадигмасының өзгеруі

Саяси жүйенің жұмыс істеу тетігінің сапалы өзгеруі

1-КЕЗЕҢ
(1990-1993 жж.)

Егеменді билік-саяси жүйені қалыптастыру белгісімен өткен жүйелі ырықтандыру кезеңі

2-КЕЗЕҢ
(1993-1995 жж.)

Бірінші Конституцияны қабылдауға байланысты қайшылықты ырықтандыру кезеңі

3-КЕЗЕҢ
(1995-2001 жж.)

Саяси жүйенің өзегін құру процесімен байланысты біржақты ырықтандыру кезеңі

4-КЕЗЕҢ
(2001-2007 жж.)

Қоғамның демократиялық трансформацияларға қажеттілігінің ұлғаюымен байланысты белсенді ырықтандыру мен демократияландыру кезеңі

5-КЕЗЕҢ
(2007-2012 жж.)

Саяси жүйенің кіші жүйелерін белсенді демократияландыру кезеңі, атап айтқанда ҚР сайлау жүйесінің демократиялық негіздерін күшейту, НҚА қатарына өзгерістер енгізу, «Қазақстан-2050» стратегиясын қабылдау

6-КЕЗЕҢ
(2012-2019 жж.)

Институционалдық реформаларды тереңдету кезеңі, кәсіби мемлекетті қалыптастыру, мемлекет пен азаматтық қоғам институттарының өзара іс-қимыл форматтарын жетілдіру

7-КЕЗЕҢ
(2019-2022 жж.)

Саяси жүйедегі іргелі өзгерістерге бағытталған ауқымды саяси, оның ішінде конституциялық реформаларды қабылдауға байланысты саяси ырықтандыру кезеңі

Саяси партиялар

Саяси партиялар – бұл қоғамның белгілі бір әлеуметтік топтары мен таптарының мүдделерін білдіретін ерікті саяси ұйымдар, белгілі бір топтың немесе таптың ең белсенді өкілдерінен тұрады және саяси мақсаттарға жету үшін құрылады (билік алу, саяси жүйені өзгерту және т.б.).

БЕЛГІЛЕРІ

→ *саяси бағдарлама* – партияның мақсаттары мен міндеттері тұжырымдалған құжат

→ *жарғы* – бұл партия ішіндегі өмірдің маңызды нормаларын белгілейтін құжат

→ *орталық және жергілікті басқару органдары* партияның саяси белсенділігінің стратегиялары мен тактикаларын жасайды

→ *мүшелік*, яғни мүшелік жарналарды төлейтін және партия қызметіне қатысатын мүшелердің қатаң белгіленген санынан тұрады

→ *жергілікті ұйымдардың кең желісі*, олардың негізін ерікті белсенділер құрайды

ҰЙЫМДАСТЫРУ ҚҰРЫЛЫМЫ

→ *Ұйымдастырушылық-рәсімделген партиялар*
Осы типтегі партиялар партия билеттерін алады және жарналар төлейді

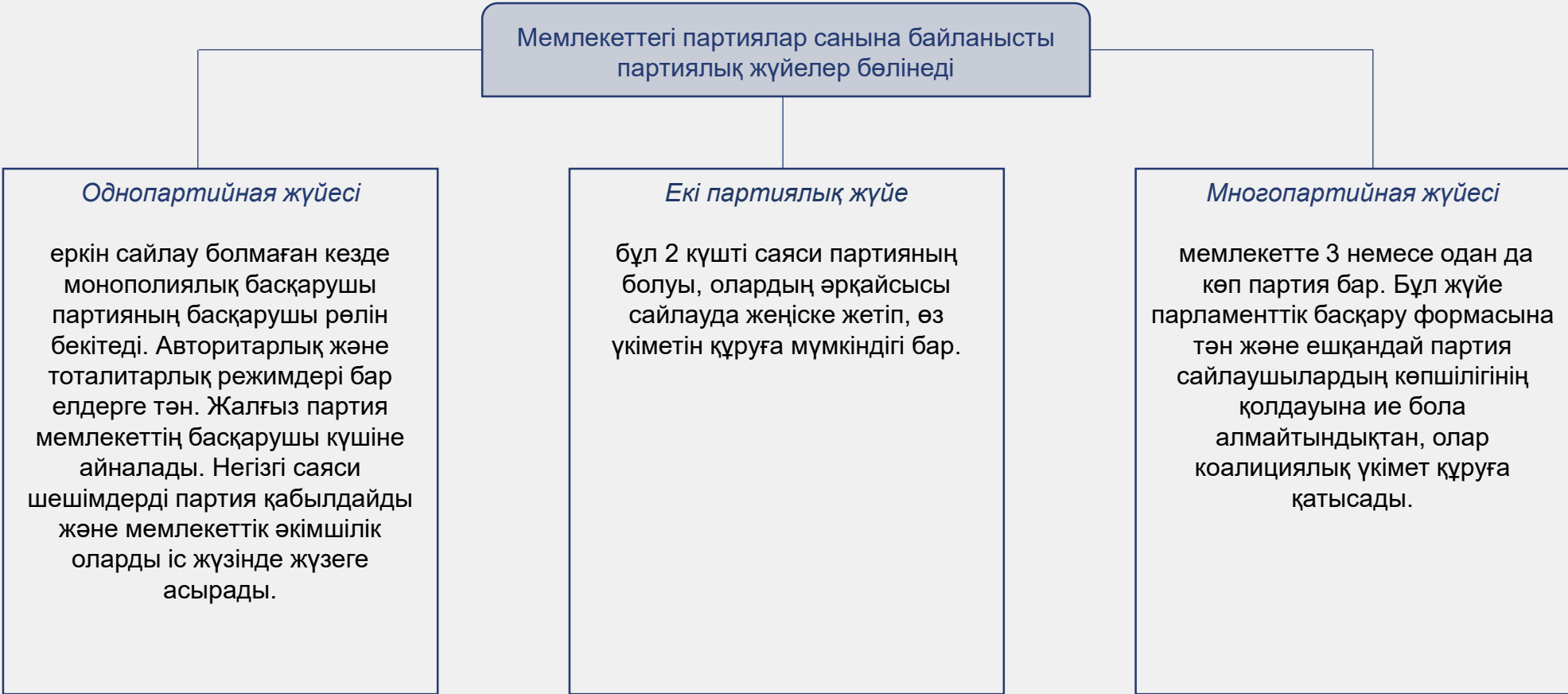
→ *Ұйымдастырушылық-рәсімделмеген партиялар*
Партияның бұл түрінде ресми мүшелік жоқ, бірақ мұндай партияның мүшесі болып саналу үшін сізге осы партияның комитеті дауыс беруі жеткілікті

Партиялық жүйе

Партиялық жүйе – бұл саяси партиялар арасындағы қатынастардың, олардың мемлекетпен және басқа да саяси институттармен қатынастарының жиынтығы

Саяси мәдениет

Саяси мәдениет – бұл тарихи қалыптасқан, тұрақты, адамдардың іс-әрекетінде көрінетін және қоғамның саяси өмірінің сабақтастығын қамтамасыз ететін көзқарастардың, идеялардың, құндылықтардың алдыңғы ұрпақтарының тәжірибесін бейнелейтін жүйе

Саяси мәдениеттің функциялары

Бағдарлау
(саяси құбылыстарды, белгілі бір саяси жүйеде құқықтар мен бостандықтарды жүзеге асырудағы өз мүмкіндіктерін түсінуге мүмкіндік береді)

Әлеуметтену
(адамға белгілі бір дағдылар мен қасиеттерді дамытуға мүмкіндік береді (саяси құқықтар мен мүдделер)

Сәйкестендіру
(адамды өзінің топтық тиістілігін түсінумен және өз мүдделерін қорғауға қатысудың қолайлы тәсілдерімен қамтамасыз етеді)

Коммуникация
(жалпы қабылданған символдар мен стереотиптер негізінде биліктің барлық субъектілері мен институттарының өзара іс-қимылын жүзеге асырады)

Бейімделу
(адамға өзгеретін саяси ортаға, оның құқықтары мен өкілеттіктерін жүзеге асыру жағдайларына бейімделуге көмектеседі)

Интеграция
(бірге өмір сүру мүмкіндіктері, мемлекеттің тұтастығын және оның қоғаммен қарым-қатынасын сақтау)

Азаматтық саяси мәдениеттің белгілері

ұлттық үкіметтің қызметіне деген қызығушылықтың жоғары деңгейі және осы саладағы жақсы хабардарлық

мемлекеттік саясат туралы пікірлердің құзыреттілігі және осы саясатқа әсер ету үшін дамыған жауапкершілік сезімі

өз ұлтының саяси институттары үшін мақтаныш сезімі

оппозициялық көңіл-күйдің ашық және адал көрінісі

оған ресми тұлғалар тарапынан тең және мұқият қарым-қатынас көрсетіледі деп күту

құқықтық қондырғыларды пайдаланудағы құзыреттілік

саясат мәселелерін көпшілік алдында немесе достар мен таныстар арасында талқылауға ниет білдіру

қатысу демократиясы қажет және қажет деген сенім

Сайлау демократиялық және құқықтық мемлекет құрудың негізгі нысаны ретінде

1948 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясының қарарымен қабылданған адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы

1966 жылғы Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакті

1948 жылы БҰҰ Бас Ассамблеясының қарарымен қабылданған адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы

Негізгі демократиялық принциптер

Халықтың еркі үкімет билігінің негізі болуы керек. Бұл ерік жалпыға бірдей және тең сайлау құқығымен жасырын дауыс беру арқылы өткізілетін мерзімді және бұрмаланбаған сайлауларда өз көрінісін табуы керек. Биліктің халық алдындағы жауапкершілігі, адалдық, әділеттілік және сайлау бостандығы.

Қазақстан Республикасының Конституциясы, «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Конституциялық Заң, Қазақстан Республикасының өзге де заңдары мен нормативтік-құқықтық актілері

